

Яйца з язволі павінна быць выседжана

«Не, сапраўды ў мяне нейкі ненатуральна жоўты колер твару», — думала адна старэючая жанчына на прозвішча Марта Богуш, якая сядзела ў крэсле ў зале сваёй невялікай двухпакаёўкі і вяла сачыла за тым, як адыходзіць у нябыт чарговы дзень. За акном імкліва сутонела. У святле ліхтара на вулічным слупе яна бачыла, як сыпалася восенская імжа. З пакойчыка яе прыёмнага сына Дзяніса даносіліся галасы акцёраў, якія раз-пораз перрабівала гучная і псеўдазначная музычная застаўка: ён глядзеў серыял. Якраз у гэты час у дзвёры ўпэўнена і настойліва пагрукалі. Марта Богуш пайшла і адчыніла. Адразу ледзь улоўнае пачуццё небяспекі ахапіла яе.

— Здрасс...

У вітальню дзелавіта ўварвалася Ульяна — сяброўка Дзяніса: чорненькая, з нямытымі сальнымі валасамі, дзіўнаватай, са скончанай патыліцай, галоўкай — такія бываюць у дзяцей, што ў першыя пасляродавыя месяцы ляжаць, спавітые, выключна на спіне. Яе востранькі, вульгарнапрыгожанькі тварык не выяўляю, як амаль заўсёды, аніводнага пачуцця.

Яна без запрашэння зняла мокрую заношаную куртку, кінула яе праста ў кут (пятля, каб чапляць на вяшак, на ёй, як і раней, адсутнічала) і, не звяртаючы ўвагі на яе, гаспадыню, праслізнула ў пакойчык. Марта Богуш ведала, што Ульяна старэйшая на год за яе Дзяніса. Пераходны ўзрост, — звыкла супакоіла яна сябе, назіраючы, як дзвёры з трэскам

зачыніліся і шчоўкнуў замок. З пакойчыка ледзь чутна загучэў Ульянін голас, а потым стала ціха.

Ціха, як яна ведала, будзе пэўны час. Што яны там робяць — невядома: жанчына адганяла ад сябе рызыкоўныя думкі. Потым яны ўключачь відэмагнітафон і будуць глядзець адну за другой чарговыя серыі з папулярнай тэлестужкі, якая самой Марце Богуш не вельмі, нават зусім не падабалася. Крыху раней Дзяніс набыў гэтую стужку ў краме на выпрашаныя ў яе і часткова скрадзеныя, як яна падаравала, грошы. «Узрост, — думала яна, — такі ўзрост». Серыял яны глядзяць чацвёрты раз запар. Заўтра ў школу ён, вядома, наўрад ці пойдзе. Да кладней, зробіць выгляд, што пойдзе, а калі яна патэлефануе настаўніцы, тая скажа звыклае: «Не, сёння не з'яўляўся, так што прымайце меры...»

Калі яшчэ быў жывы муж, меры прымалі ўсялякія, але даць рады прыёмышу яны так і не здолелі. «Хоць, хутчэй за ўсё, — зноў меркавала жанчына, — ва ўсім гэтым вінаваты ўсё той жа пераходны ўзрост. Переходны ад чаго і да чаго? Вядома, да гатоўнасці размнажацца — адсюль нечуваны ўсплеск гарманаў, неадэкатныя ўчынкі на мяжы з псіхічнымі захворваннямі і малавытлумачальныя з'явы, ледзь не да палтэргейста ў жытле: і такое не раз, як яна дзесяці чытала, адбывалася».

Было і так, што ў школу хадзілі ўтраіх. Яна з мужам, нібы канваіры, а наперадзе іх пятнаццацігадовы Дзяніс. У вестыбулі школы ён распранаўся, але куртку ў гардэроб не здаваў — яны яе забіралі да вечара, каб той не ўцёк з урокаў, а пасля заняткаў, апранутага з іх рук, яго адразу забіралі дамоў. У класе, па словах настаўніцы, Дзяніс быў амаль непрыкметны, паводзіў сябе ціха і нават даседжваў да канца ўрокаў, але як толькі яго куртка па якіх-небудзь прычынах апыналася ў гардэробе, то з першага ж перапынку ён знікаў. Дзе ён у гэты час быў, чым займаўся, ніхто не ведаў. На пытанні ён адказваў заўсёды нешта неістотнае, а то і ўвогу-

ле адмоўчваўся, быў ціхі, замкнуты ў сябе, амаль не спрачаўся. Але неўпрыкмет пачаў красці з іх ка-шалькоў, і грошы тыя знікалі немаведама куды — толькі аднойчы, зусім нядаўна, удалося адсачыць лёс апошняй пакражы. На скрадзенае ён наняў так-сі і ездзіў у прыгарад да гэтай самай Ульяны. Але хто такая тая дзяўчына, а тым больш хто яе баць-кі, яна і да гэтага часу так і не даведалася.

Нягледзячы на ўсе створаныя іх выхаванцу са-мыя спрыяльнія ўмовы, бацькоў ён, відавочна, хіба што цярпеў, ва ўсякім разе ў жанчыны апошнім часам склалася менавіта такое ўражанне. Адкрыта сваіх пачуццяў прыёмыш не выказваў, але калі-ні-калі Марта Богуш лавіла яго ўхлісты позірк з вугла — хуткі, праніzlівы, нядобры.

Само сабой, яны з мужам ніколі не дазвалялі сабе ў адносінах да падлетка ніякага фізічнага ўздзеяння. Нешта такое адбылося ўсяго адзін раз і адразу пацягнула за сабой нечаканае наступства. Аднойчы яе нябожчык муж, у якога папярэдне з кішэні знікла буйная грашовая купюра, скапіў прыёмыша за каўнер і добра патрос яго, пакуль яна не абараніла свайго ўлюблёнца. Тым не менш, Дзяніс адразу знік за дзвярыма свайго пакойчыка, але праз хвіліну паўстаў перад імі з вяроўкай у руцэ.

«Бачыце шворку?» — нейкім ненатуральна ціхім голасам спытаў ён іх.

Яна адразу адчула тады нядобрае і ўнутрана сця-лася ад раптоўнага незразумелага страху, але муж яе не зразумеў.

«Што з таго?»

«А тое, што калі вы мяне хоць раз кранецце ці пачнечце яшчэ як-небудзь шчаміць, то я засілюся вось на гэтай вяроўцы».

«Ды ты што? — разгубіўся тады яе муж, а ён быў даволі мяккі па характеристы. — Хіба мы табе чаго шкадуем? Хіба не родныя?»

Але лепш бы ён не гаварыў банальнасцей і не за-даваў недарэчных пытанняў, бо адразу вочы прыё-

мыша, бадай, упершыню ўтаропіліся на іх з непрыхаванай зласлівасцю.

«Вы мне і не родныя, не бацькі. Я ўсё ведаю».

* * *

Іх прыёмны сын Дзяніс з'явіўся на свет у занядбаным пасёлку, кіламетраў за трыццаць ад сталіцы, у кінутай раней, напаўразваленай халупе — пэўна, узімку яе былых гаспадары жыць там ужо не маглі, а потым увогуле вырашылі не вяртацца. Але якраз летам у ёй раптоўна з'явілася маладая жанчына, як казалі — прыйшла аднекуль, цяжарная, tym не менш, часта на падпітку і з цыгарэтай у пажадлівым шырокім роце, хутчэй за ўсё, як яна лічыла, якая-небудзь «залётная» німфаманка, і нарадзіла, як жывёла, адна і без дапамогі не толькі лекара ці акушэркі, а нават і суседзяў.

Немаўляці было тыдзень, не больш, калі маці паклала яго, спавітага, на ложак, запаліла комін і, зачыніўшы юшку, знікла назаўсёды.

Суседзі выпадкова заўважылі, як дым прасочваеца з дзвярэй і напаўразбітых вокнаў, забеглі ў халупу і выратавалі немаўля. А праз год яна з мужам сабралі адпаведныя дакументы і ўсынавілі хлопчыка, забраўшы яго з інтэрната.

* * *

Жанчына на прозвішча Марта Богуш, як і раней, сядзела ў крэсле, але трывога пакрысе апаноўвала яе. Так заўсёды адбывалася апошнім часам, калі да іх наведвалася гэтая Ульяна, ці прыёмыш гадзінамі сядзеў у сваім пакойчыку перад відэмагнітафонам альбо проста так, склаўшы кісці рук з ненормальна доўгімі пальцамі на каленях — а пра што ён думаў, яна ніколі не ведала.

Дзяніс не цікавіўся нічым, ну хіба што спачатку, калі яму прыносілі нешта новае. Так, летась дні са два пабрынкаў на гітары, пасля чаго назаўсёды запіхнуў яе пад ложак, бо, каб навучыцца іграць нават на такім адносна простым музычным інструменце, трэба было, як цяпер запознена лічыла яна, цярпенне, захапленне і ўрэшце нейкі талент. Тое ж спасцігla і камп'ютэр, хакейную амуніцыю, ружжо для падводнага палявання, рыбацкія вуды. Жанчына са здзіўленнем бачыла, што ўсё гэта было яму быццам у цяжар.

Яна ўспомніла, як аднойчы муж, tym не менш, прыйшоў дадому задаволены і адразу паклікаў Дзяніса. Той неахвотна выйшаў са свайго кута.

«Ведаеш, старэча, я цябе ў прэстыжную спартыўную секцыю ўладкаваў».

«Гэта яшчэ што за секцыя?»

«Кікбоксінгу. Вось і снарадныя пальчаткі табе адразу купіў. А то сустрэў даўняга сябра, аднакласніка. Ён цяпер завучам у спартыўнай школе. Заўтра пойдзем і, так бы мовіць, аформімся афіцыйна».

Дзяніс не выказаў на гэта аніякіх пачуццяў, але пайсці назаўтра ў спартзалу згадзіўся. На трэніроўкі ён сходзіў тро разы. Па першым разе яго нагрузкілі агульнафізічнай падрыхтоўкай, па другім трэнер паказаў асновы і, па завядзёнцы, з трэцяга разу паставіў яго ў спарынг з больш падрыхтаваным аднагодкам, каб праверыць, як ён звыкла казаў, не толькі фізічныя, а і маральна-псіхалагічныя якасці вучня.

У першым жа раундзе, атрымаўшы адчувальны ўдар у твар, навічок увесі затрэсся, зблізіўся на праціўніка і ўкусіў таго за шию так, што ледзь адарвалі. Вядома, яго адразу адлічылі.

Другі неўразумелы выпадак адбыўся ў школе. Як жанчыне зноў-такі расказала настаўніца, на перапынку нехта з хлопчыкаў, значна мацнейшы за іх прыёмыша, ці то знарок ці ўвогуле не наўмысна зачапіў яго. Пасля так і не разабраліся. У адказ Дзяніс выхапіў з кішэні ручку і вострым яе бокам працяў таварышу плячо. А цэліў у галаву, змроч-

на рассказала класная, а што, калі б трапіў, напрыклад, у вока? Ці ў сонную артэрыю?

* * *

Марта Богуш, жанчына пяцідзесяці пяці гадоў, з пасівелымі ўжо скронямі, сядзела ў крэсле і прыслушоўвалася. Цішыня. Што яны там робяць за замкнёнымі дзвярыма — невядома. Аднойчы муж, калі яшчэ быў жывы, успомніла раптам яна, выявіў, што дзверы ў пакойчык, дзе якраз з'явілася госця, засталіся адчыненымі, і ўвайшоў туды па нейкай неістотнай нагодзе. Што ён там убачыў, ён ёй так і не сказаў, нават значна пазней, але ў тыя хвіліны яна, сцяўшыся, пачула яго крык: «Прэч адгэтуль!», і ўбачыла, як праз хвіліну ён выцягнуў дзяўчыну, якую звалі Ульяна, і выпхнуў за дзверы на лесвіцу, выкінуўшы ўслед ёй куртку.

Што ён там убачыў?

Жанчына шкадавала яго, а вінаваціла ва ўсім сябе: так і не здолела нарадзіць яму дзіця, не выканала свой, хоць і неаб'яўлены нікім, абязвязак перад сям'ёй, урэшце, перад прыродай.

Якраз пасля таго выпадку муж, які быў ужо ў пенсіённым узросце, пачаў хварэць. У яго пачаліся праблемы са страўнікам, з'явіліся сімптомы нечаканай слабасці, пакуль аднойчы жанчына не заўважыла, што ён пачаў дзіўна жаўцець: скура на руках, нагах, на твары набывала колер разбаўленага яечнага жаўтка.

* * *

Цішыня. Жанчына на прозвішча Марта Богуш паранейшаму сядзела ў крэсле і думала пра тое, што яна ўсё-такі па-свойму любіць свайго Дзяніса. Нягледзячы на ўсялякія нечаканасці і не зусім прыем-

ныя адхіленні, бо ўсё гэта хібы ўсё таго ж пераходнага ўзросту, не інакш. Яна памятала яго зусім малым, недагледжаным і слабым, хваравітым, а потым ён незаўважна падрос, і апошня гады, успомніла яна, аніводнага разу не захварэў нават на грып.

Вось толькі дзяўчынка. Калі яна з'яўлялася ў кватэры, жанчына чамусьці адчувала прытоены жах. Хоць, здаецца, што жахлівага можа быць у дзяўчынцы падлеткавага ўзросту? Можа з яе боку гэта звычайная рэўнасць да Дзяніса, думала Марта Богуш. Але ж калі ім падабаецца быць разам, то няхай і сябруюць. Толькі, толькі...

Што тады муж там, у пакойчыку, убачыў?

Жанчына раптам падхапілася з крэсла. Уставала яна цяпер чамусьці з цяжкасцю, што зноў і заўважыла. Але ж ёй ужо за пяцьдзесят. Таксама пераходны ўзрост, хіба што толькі наадварот. Яна падумала пра тое, што ўжо даўно пара ісці на кухню і паставіць гатаўца вячэру, але якраз у гэты момант дзвёры пакойчыка прыёмнага сына адчыніліся, і ён выйшаў адтуль, але не адзін, а разам з Ульянай.

Выраз твару ў абодвух быў і задаволены і ў той жа час прытоена насцярожаны, нібы яны там, у пакойчыку, прыйшлі да нейкай невядомай ёй высновы. Валасы на крыху яйкападобнай, з вузкім ілбом галаве Дзяніса былі, як амаль заўсёды, расчасаныя на роўны прабор, тонкія вусны ў кутках рота ледзь улоўна крывіліся, а цёмныя ўхілістыя вочы глядзелі кудысьці ўбок.

Затое Ульяна адразу адшукала яе вочы, пераможна вытрымала паўзу і страсанула галавой, адкідаючы сальную пасму, перавяла позірк на прыёмыша. Той сказаў:

«Уля сёння нікуды не пойдзе».

Жанчына моўчкі чакала працягу.

«Яна..., ну, увогуле, застанецца тут і будзе жыць з намі...»

(«Вось яно што, — падумала жанчына, — нешта такое і трэба было чакаць, але ж гэта, гэта...»)

Але Дзяніс перапыніў яе думкі, бо дадаў з прытоенай асалодай, не інакш:

«Ты ж не супраць — мама?»

Жанчына маўчала. Раптам, як гэта часта здараецца, нібы заслона з яе вачэй нечакана ўпала, і свядомасць холадна і нібы збоку пачала ацэньваць тое, што, пэўна, даўно адбывалася ў кватэры, у якой яна, як дагэтуль, цешыла сябе надзеяй, была гаспадыняй. Нібы ўпершыню яна ўбачыла, як восtry нос прыёмыша чакаў, вынюхваў, каб адразу вывесці яе з сябе, і тонка, беспакарана заглушкиць яе памкненні да супраціўлення. Жах ужо прачнуўся ў ёй і паступова рос, набіраючы моц.

«Не, я, канечне, не супраць», — сказала Марта Богуш.

(«Лепш так, інакш будзе горш, бо яны хочуць вайны».)

Жанчына чамусьці ўспомніла пра ўсе падзеі апошніх гадоў, якія так ці інакш былі звязаныя з яе прыёмным сынам і якія, як яна цяпер разумела, характарызavalі яго зусім інакш, чым ёй раней здавалася. Пераходны ўзрост? Але ці можна апраўдаць ім, напрыклад, працяглы крадзеж грошай з кашалька? Ці прыхаваную жорсткасць, якая лёгка можа пераастаць у паглумлівы садызм? Хто былі яго сапраўдныя бацькі? Ці жывыя яны цяпер? Чаму яны ўспрынялі дадзенае ім жыццё як прастору для задавальнення сваіх жывёльных інстынктаў? І чаму менавіта яна павінна цяпер разлічвацца за гэта?

Яны, яе Дзяніс з Ульянай, пэўна, не чакалі, што яна згодзіцца так хутка, адразу, ім, як яна цяпер здагадвалася, хацелася пакуражыцца, атачыць яе раней назапашанымі, двухсэнсоўнымі словамі, урэшце, спаквала запалохаць яе, не інакш.

«А, так-так, — загаварылі яны, — значыць, не супраць? Дык Ульянне можна курыць у пакоі? Ну, вядома, яна будзе адчыняць фортку. Не выходзіць жа ёй кожны раз на лесвіцу?»

«Можна», — адказала яна.

«І хадзіць у ванну?»

«Можна».

«І апрануць калі-нікалі тваё паліто? У цябе ж іх два?»

«Можна».

«І..?»

«Можна».

Яны перамагалі лёгка, зусім лёгка, але цяпер яна ведала, што калі ў доме завялася гніль, то менавіта яна і будзе весці рэй і перамагаць — такая логіка жыцця. І пазбавіцца ад яе можна толькі выпаліўшы яе агнём альбо пакінуўшы поле бою. Але ж яна, нягледзячы ні на што, назаўсёды прывязаная да прыёмыша, і ісці ёй няма куды. Куды, сапраўды, яна пойдзе? А ён, дарэчы, пад абаронай закону і, пэўна, усё даўно пралічыў. Яшчэ пройдзе калія трох гадоў, пакуль ён дасягне паўналетецца. І што тады? І тады, калі яна дацягне да таго часу, — што зменіцца? Тысячы, дзесяткі сотні тысяч дзяцей пакутуюць па віне бацькоў, але і тысячы бацькоў церпяць ад тых, каго нарадзілі. Пра што гэта сведчыць, хто ёй адкажа?

Урэшце, быццам спатоліўшыся, яны адступілі ў свой пакой. Двоё моцных маладых цел, не абняжарых анікімі маральнымі вартасцямі. І ёй супраць іх — не выстаяць.

Яйка зязулі павінна быць выседжана.

З кухні даўно цягнула пахам гарэлага, і жанчына на прозвішча Марта Богуш паднялася з крэсла і паспяшалася туды, каб давесці справу з вячэрай да канца. Яны ўтраіх сядуць за стол і павячэраюць. Яна будзе ласкова ўсміхацца і прапаноўваць ім есці больш і самае смачнае і лепшае.

(«Яйка падкладзена ў чужое гняздо, але вось птушаня вылупілася і пачало напоўніцу карыстацца бацькоўскімі інстынктамі».)

Яна гатавала вячэру і нечакана падумала пратое, што ёй зусім не хочацца есці: страўнік апошнім часам на ўсё адгукаўся болем. Жанчына адчула

неспакой, ёй стала вусцішна. Марта Богуш падышла да люстэрка і зірнула сабе ў вочы. На яе глядзела стомленая жанчына з амаль старэчым тварам. Скура на твары была жоўтая і колеру раздущанага жаўтка. Такі ж твар апошнім часам быў у яе мужа. Жахлівая думка раптам пранікла ў яе свядомасць, але жанчына паспешліва адагнала яе.

(«Каб выжыць, птушаняты зязюлі робяць своеасаблівую «зачыстку» — выкідаюць з гнёздаў лішніх...»)

Не, усё гэта проста страхі і нервы, у яе ўзросце — звычайная рэч, — разважала далей жанчына. Зараз яна вернецца на кухню і прыгатуе смачную вячэру. На траіх.